

UTENOS RAJONO

SAVIVALDYBĖ

Tyrimo „ATLIEKŲ RŪŠIAVIMAS IR TVARKYMAS UTENOS RAJONE: GYVENTOJŲ NUOMONĖS TYRIMAS“ ataskaita

dr. Inga Jakštonienė, dr. Vaida Bartkutė-Norkūnienė, Nijolė Rukštelienė

Utenos kolegija

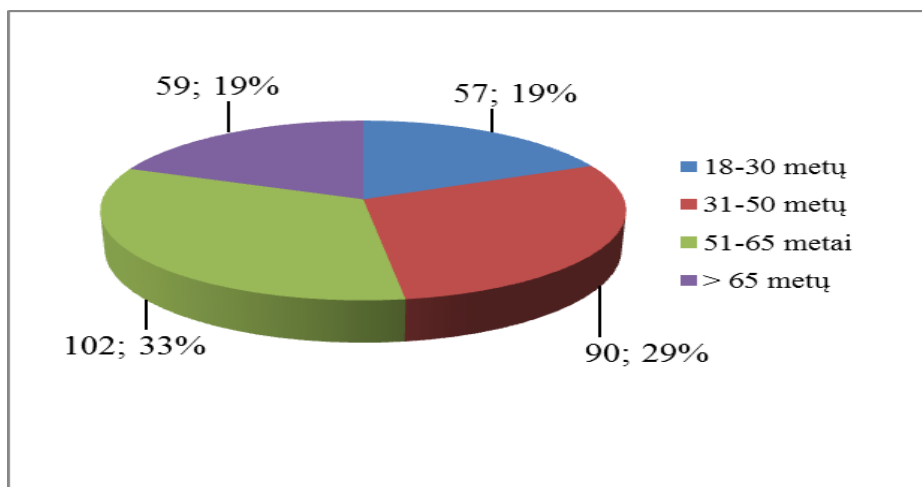
Tyrimo tikslas – išsiaiškinti Utenos rajono gyventojų požiūrį į atliekų rūšiovimą, atliekų surinkimo organizavimo kokybę, komunalinių atliekų administravimo problemas.

Tyrimo rezultatai ir jų apibendrinimas

Vykdamas tyrimą buvo apklausta 310 respondentų, iš jų 59 % mieste, 41 % kaime. Statistikos departamento duomenimis 2018 m. pradžioje Utenos rajone gyveno 37914 gyventojų (68 % mieste, 32 % kaime), tai yra 16484 namų ūkiai. Pasirinkus tyrimo rezultatų patikimumą 95 % su 5,5 % paklaida, turėjome apklausti virš 300 respondentų, taigi, tiriamoji imtis yra reprezentatyvi. Todėl ir tyrimo rezultatus galime laikyti reprezentatyviais. Tyrimo metu apklausti gyventojai, gyvenantys Utenos mieste, Utenos, Vyžuonų, Saldutiškio, Sudeikių, Užpalių, Pakalnių ir kt. seniūnijose. Apklausa vykdyta elektronine forma ir platinant popierines anketas, gauta beveik po lygiai atsakymų abiem formomis.

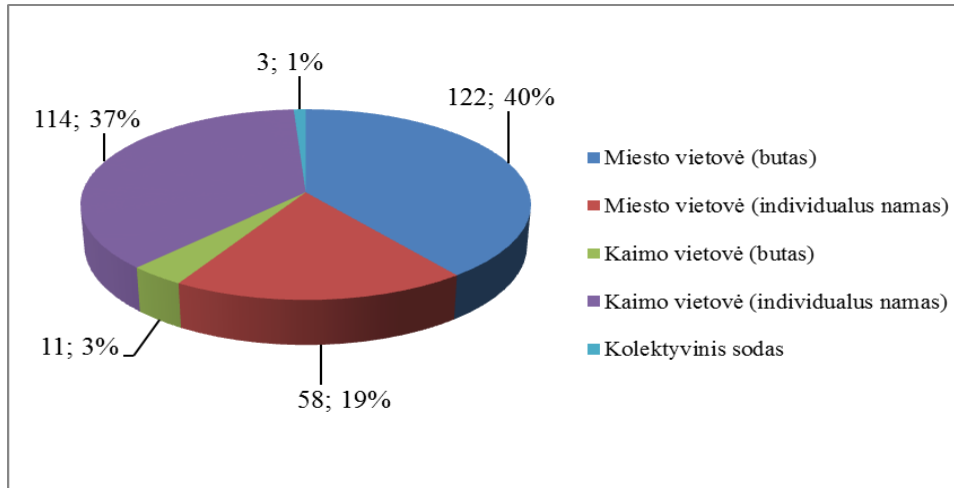
Tyrimo dalyvavusių respondentų socialinė demografinė charakteristika.

Respondentų amžius (1 pav.). Didžioji dalis, 33%, respondentų priklausė grupei 51-65 m., kita amžiaus grupė 31-50 m. sudarė 29% ir 19% sudarė daugiau nei 65 m. amžiaus apklaustųjų.

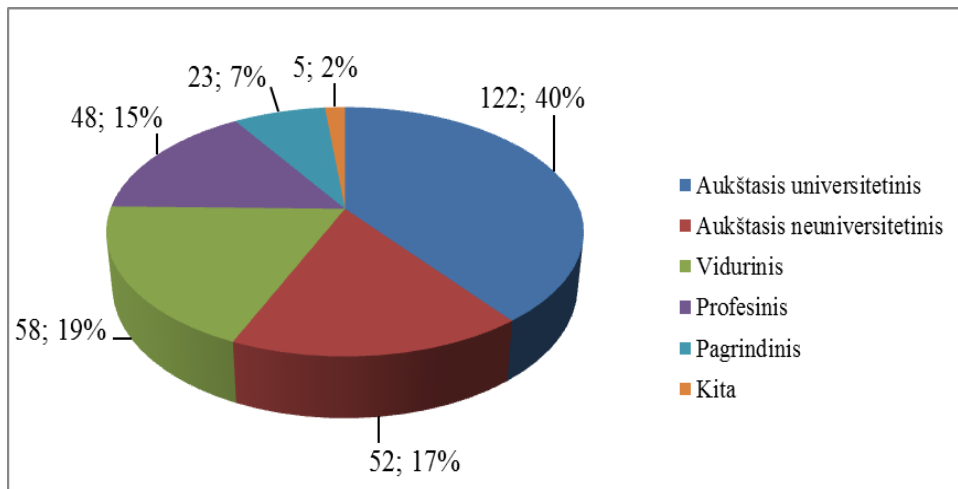
1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių.

Respondentų gyvenamoji vieta (2 pav.). 59 % respondentų gyvena mieste (40 % butuose ir 19 % individualiuose namuose) ir 41 % kaime (37 % individualiuose namuose, butuose – 3 % ir 1 % sodo bendrijose). Galime teigti, kad tiek mieste ir kaime gyvenančių respondentų nuomonės atskleistos gana objektyviai, nes statistikos departamento duomenimis, Utenos rajono gyventojų pasiskirstymas 2018 m. buvo toks: 68 % mieste ir 32 % kaime.

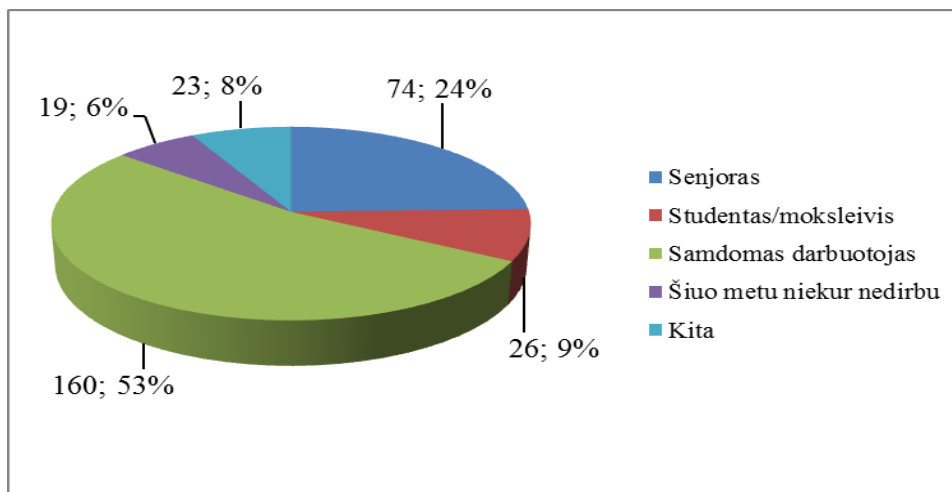
2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą.

Respondentų išsilavinimas (3 pav.). Išsilavinimas bei užimama socialinė padėtis yra svarbus veiksnys nulemiantis aplinkosauginį atsakingumą ir suvokimą, kad atliekos, susidaranti mūsų buityje dalyvauja gamyboje, panaudojime ir šalinimo cikle. Didžioji dalis respondentų (40 %) turi aukštąjį universitetinį, 19 % - vidurinį, neuniversitetinį išsilavinimą turi 17 % respondentų, 15 % - profesinį ir 8 % - pagrindinį išsilavinimą (3 pav.).

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą.

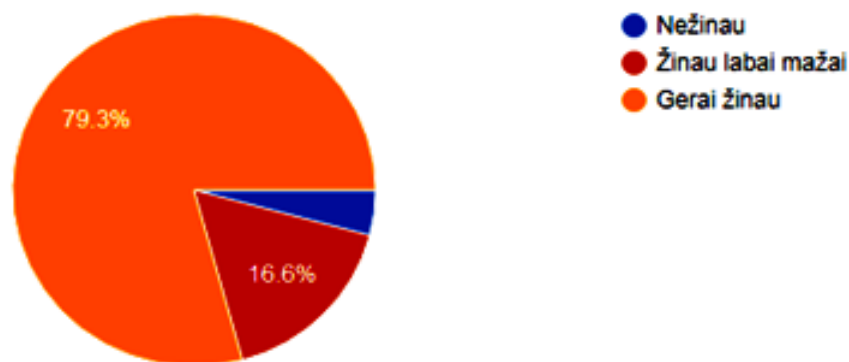
Respondentų socialinė padėtis (4 pav.). Pagal užimtumą respondentai pasiskirstę: 53 % - samdomi darbuotojai, 24 % - senjorai, 9 % - studentas/moksleivis, niekur nedirbantis – 6 %, bei kita dalis respondentų, kaip verslininkai, dirbantys studentai, ūkininkai sudarė -8%.

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal socialinę padėtį.

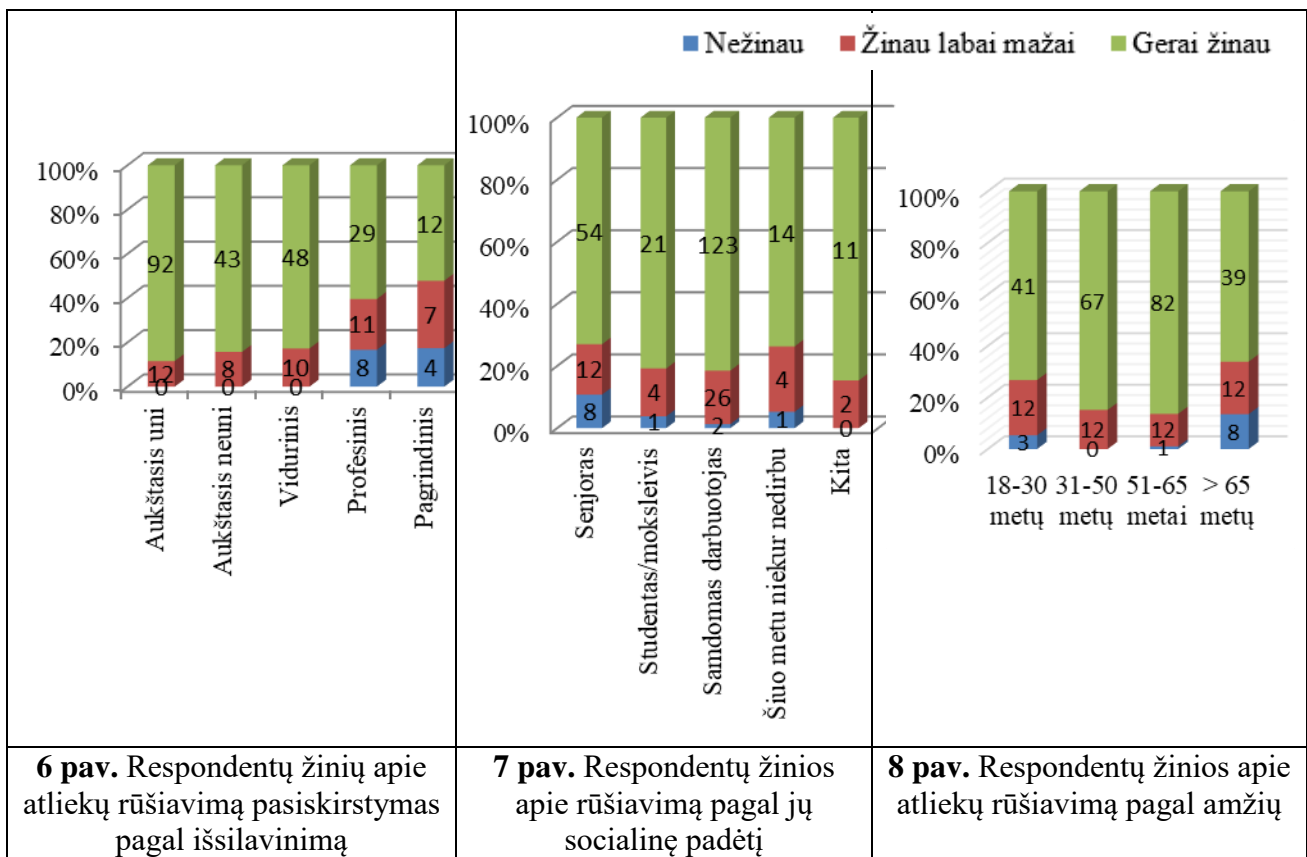
Respondentų požiūris į atliekų rūšiavimą.

Klausiant respondentų **ar jie žino, kokias atliekas reikia rūšiuoti (5 pav.)**, gerai žino 79,3 % respondentų, žino labai mažai – 16,6 %, o nežino tik 4,1 %.

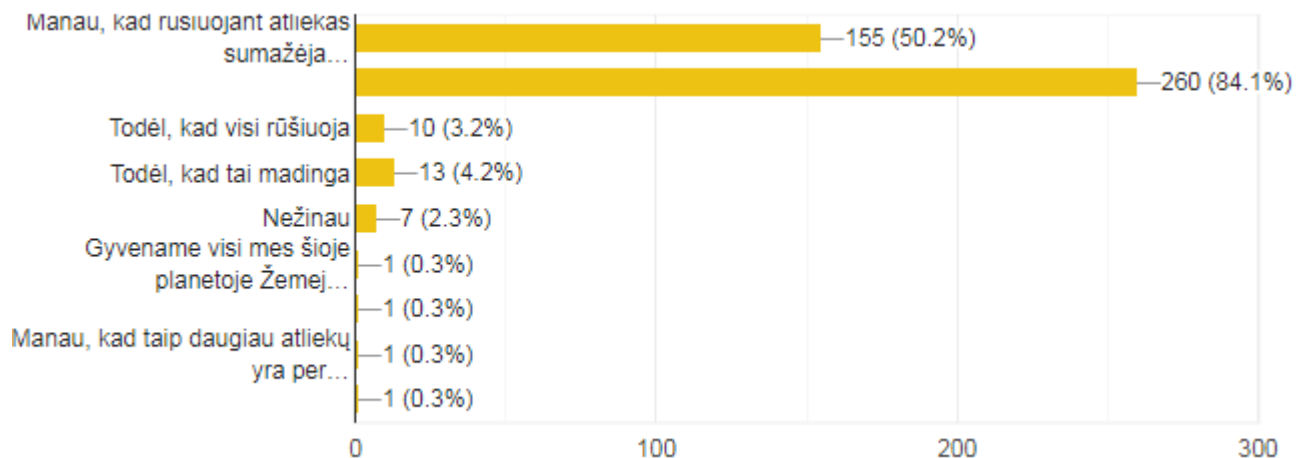

5 pav. Respondentų žinojimas, kokias atliekas reikia rūšiuoti.

Palyginus respondentų žinias apie atliekų rūšiavimą pagal išsilavinimą, pagal amžių ir pagal socialinę padėtį (6, 7, 8 pav.), matome, kad mažiau apie atliekų rūšiavimą žinių turi profesinį ar pagrindinį išsilavinimą turintys respondentai, taip pat senjorai.

Klausiant ar respondentai žino, kodėl reikia rūšiuoti atliekas (9 pav.), matome, kad daugiausia (84,1 %) respondentų mano, kad rūšiuodami atliekas, saugo gamtą ir jos išteklius, 50,2 % respondentų mano, kad rūšiuojant atliekas sumažėja atliekų tvarkymo kaštai. Kiti rūšiuoja todėl, kad tai madinga ir kad visi rūšiuoja (po 4% - 3%).

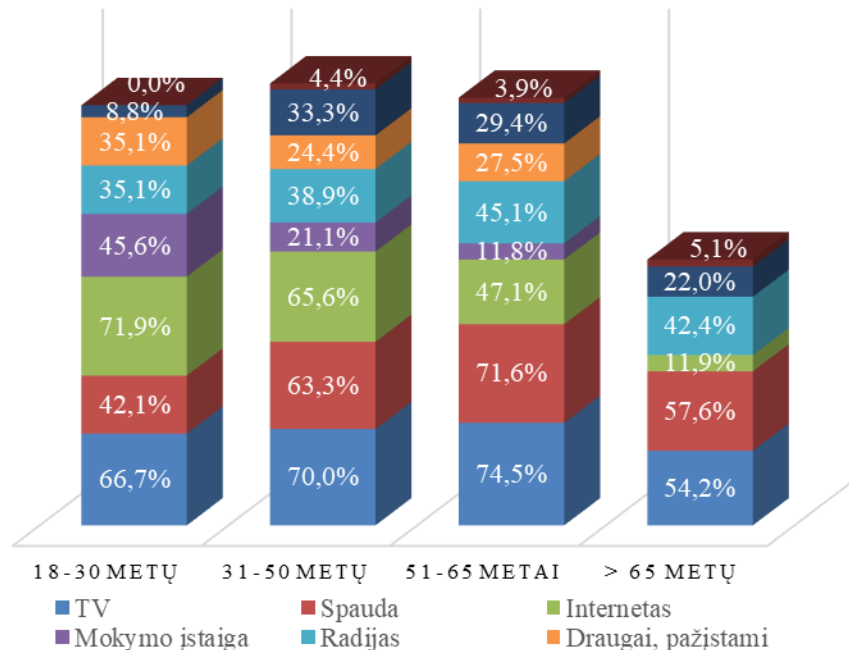

9 pav. Respondentų nuomonė dėl atliekų rūšiavimo reikalingumo.

Apžvelgiant informacijos šaltinius, iš kurių respondentai gauna žinių apie atliekų rūšiavimo reikalingumą (10 pav.), matome, kad televiziją, kaip pagrindinę informacinę priemonę, nurodė

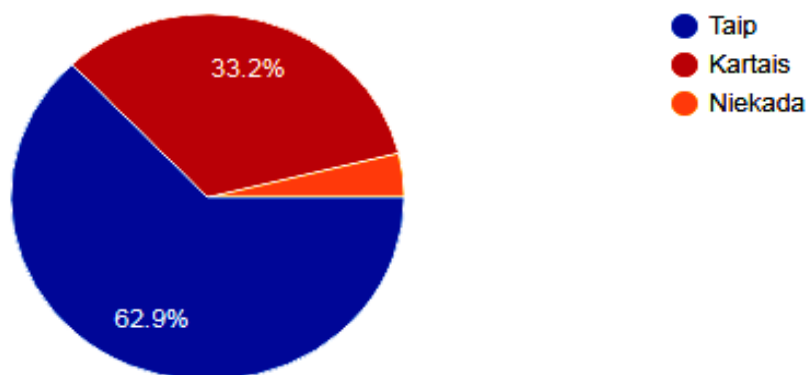
daugiausia apklaustųjų - net 68 %, spaudą – 61 %, internetą – 51 %, mokymo įstaigas nurodė 8 %; radiją 41 %; draugus ir pažįstamus nurodė 23 %; atliekų surinkėją 26 % respondentų.

Tyrimų rezultatai parodė, jog dabartinėje visuomenėje televizija išlieka viena iš svarbiausių informacijos priemonių, formuojančių nuostatas apie atliekų rūšiovimą. Vertinant pagal amžiaus grupes, internetą, kaip informacijos priemonę iš kurios sužino apie atliekų rūšiovimą, įvardijo 18-59 m. respondentai. Kaip ir galima buvo tikėtis, vyresni nei 65 m. amžiaus respondentai pirmumą teikia spaudai, jaunimas internetui. Vyresni žmonės pasikalba ir su atliekų surinkėjais, jaunimui tai nebūdinga.

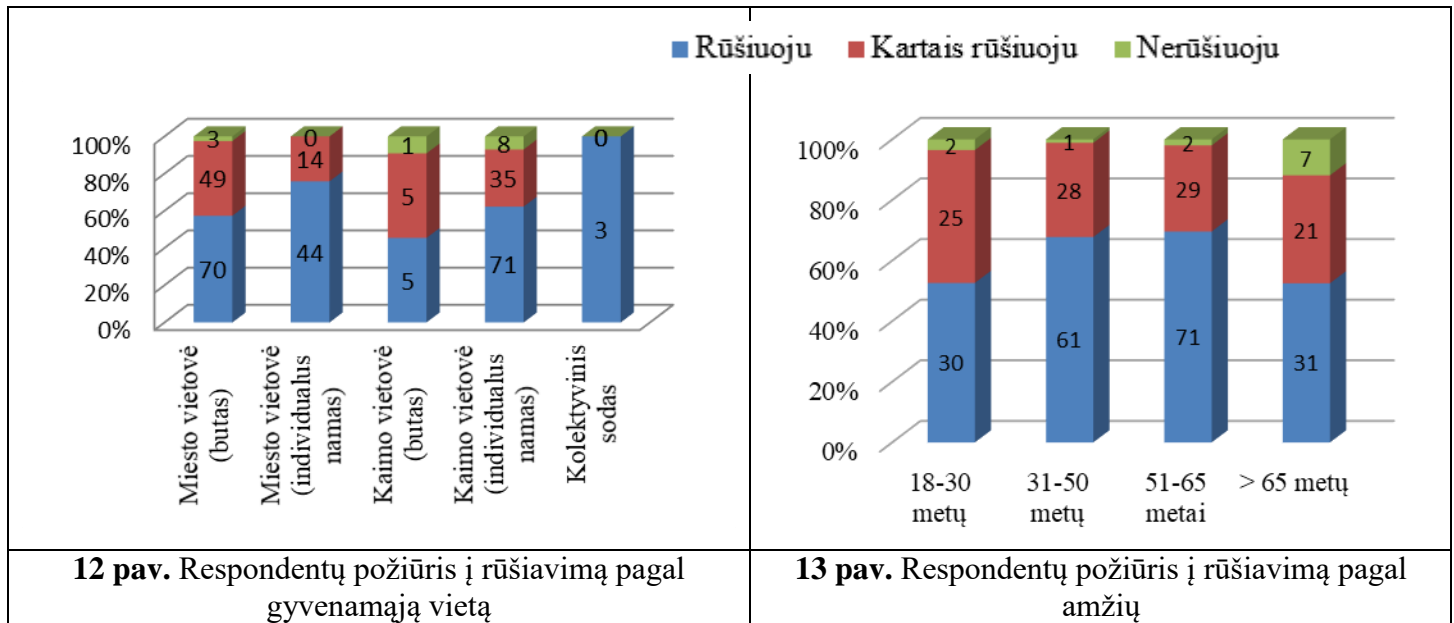
10 pav. Informacijos šaltinių, iš kurių sužinoma apie atliekų rūšiovimą, populiarumas pagal respondentų amžių.

Klausiant **respondentų ar jie rūšiuoja įvairioje veikloje susidarancias atliekas (11 pav.)**, teigiamai atsakė 62,9 % respondentų, kad rūšiuoja kartais pažymėjo 33,2 % respondentų, niekada nerūšiuoja 3,9 % respondentų. Matome, kad visiškai nerūšiuojančių žmonių yra nedidelė dalis.

11 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal atliekų rūšiovimą.

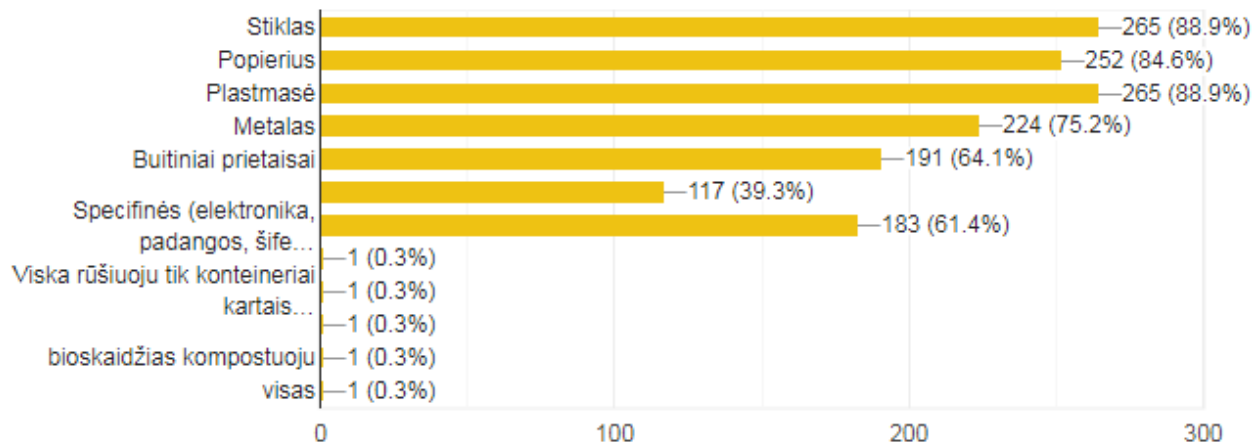
Lyginant tyrimo rezultatus pagal tai, kaip turi įtakos gyvenamoji respondentų vieta ir amžius atliekų rūšiavimui (12, 13 pav.), matome, kad daugiausia atliekas rūšiuoja 30-65 amžiaus ir mieste gyvenantys gyventojai.

Norint išsiaiškinti priežastis, **kodėl respondantai nerūšiuoja atliekų**, respondantai nurodė tokias priežastis: keletas iš jų mano, kad rūšiuotas atliekas suverčia į vieną sąvartyną, keletas respondentų nurodo nepatogumą, nes namie reikės daugiau vietos, kai kurie respondantai nerūšiuoja nes mano, kad už atliekų surinkimą įmokos vis tiek nemažės, dalis respondentų mano, kad atliekų rūšiavimas nėra reikalingas.

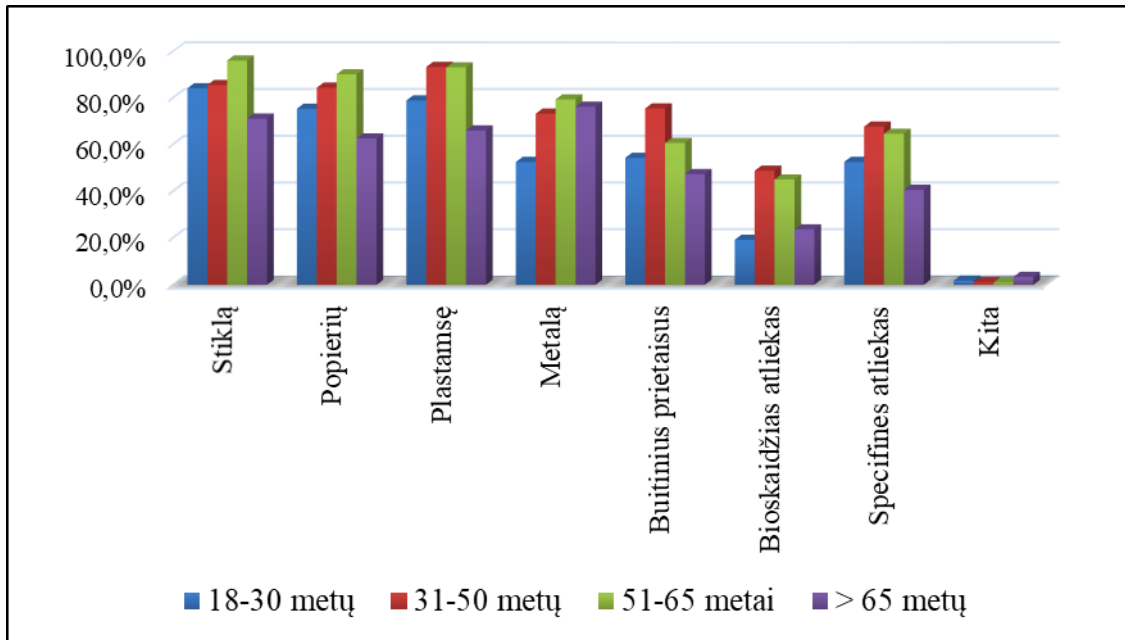
Todėl respondentų komentarus, kodėl jie nerūšiuoja atliekų, galima vertinti, kaip nežinojimą ir informacijos bei aplinkosauginio sąmoningumo trūkumą.

Žinoma, kad pagrindinės namų ūkiuose susidaranti rūšiuojamos atliekos yra popierius, plastikas, stiklas, metalas, bioskaidžios atliekos, buitinių prietaisų atliekos. Todėl analizuojant respondentes pagal tai **kokias atliekas jie rūšiuoja (14 pav.)**, matome, kad daugiausia respondentų rūšiuoja stiklą ir plastmasę - 88,9 %, popierių rūšiuoja 84,6 %, metalą - 75,2 %, buitinius prietaisus rūšiuoja 64,1 %, specifines atliekas - 61,4 %, bioskaidžias atliekas - 39,3 % respondentų.

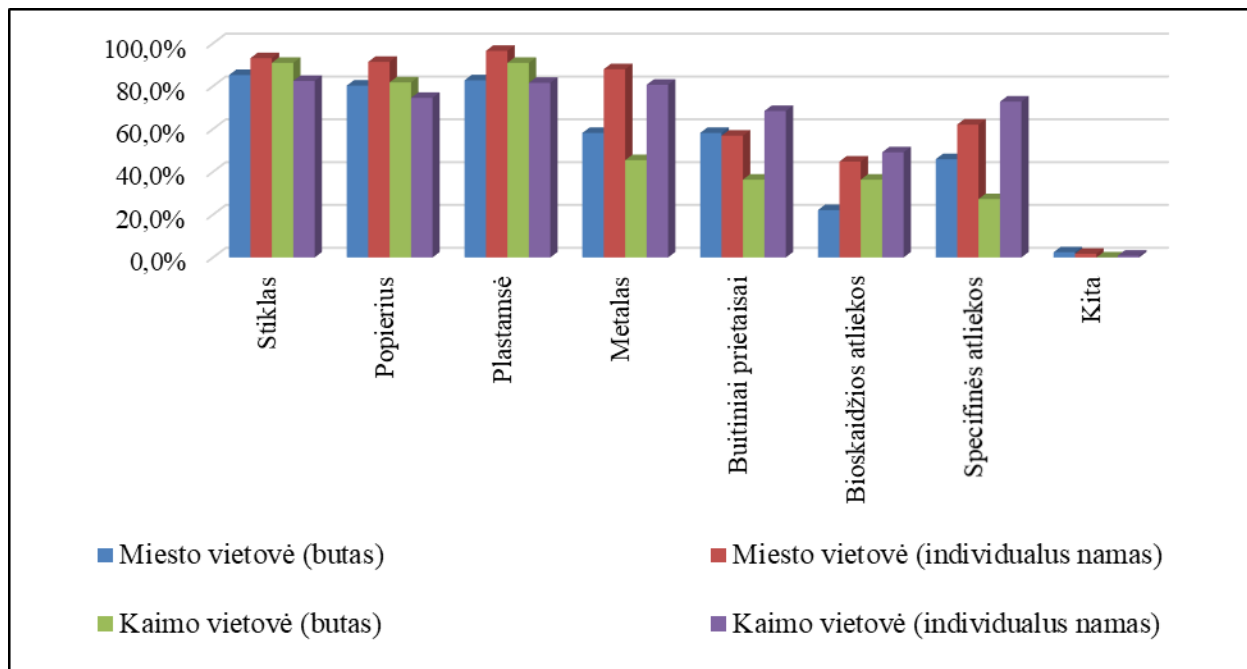

14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, kokias atliekas rūšiuoja.

Išanalizavus tyrimo rezultatus pagal tai, kokias atliekas respondentai rūšiuoja priklausomai nuo amžiaus, matome, kad labiausiai populiariu yra rūšiuoti stiklą, popierių ir plastmasę (15 pav.). Jauniems žmonėms (18-30 m.) nėra įprasta rūšiuoti metalą, buitinius prietaisus, specifines atliekas. Stiklo, popieriaus ir plastmasės atliekų rūšiavimas populiariausias ir analizuojant respondentų atsakymus pagal gyvenamą vietą (16 pav.). Iš gautų rezultatų matome, kad metalo ir specifinių medžiagų rūšiavimas labiau aktualus nuosavuose namuose gyvenantiems gyventojams nei butuose.

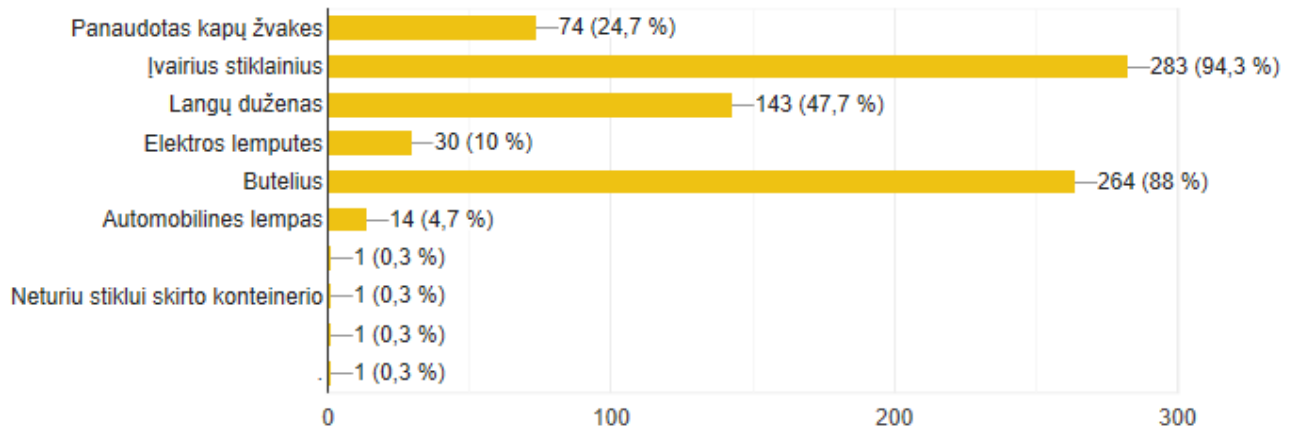

15 pav. Rūšiuojamos atliekos pagal respondentų amžių

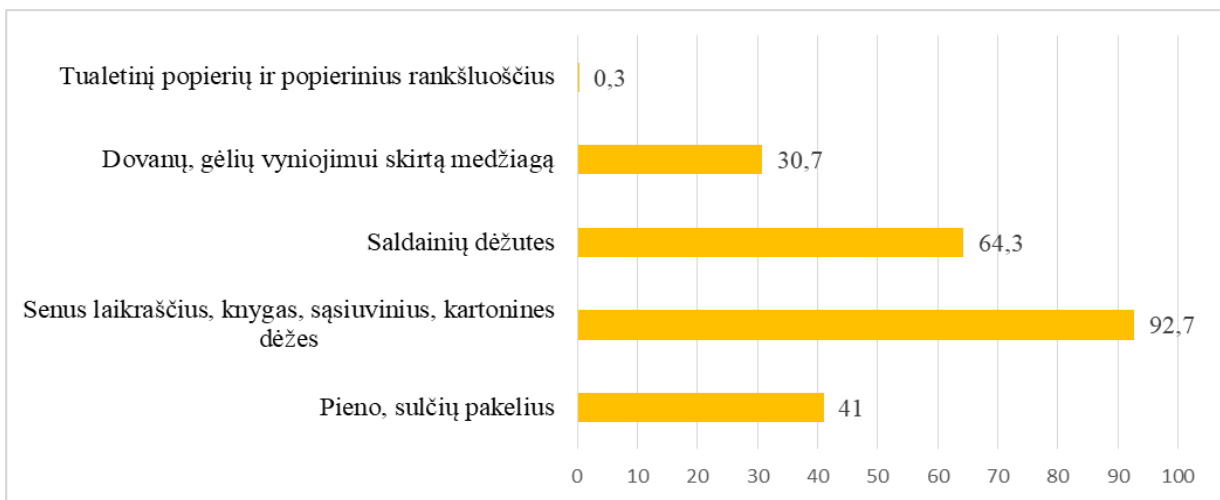
16 pav. Rūšiuojamos atliekos pagal respondentų gyvenamąją vietą

Nors į atliekų rūšiavimą žiūrima palankiai, respondentai, manydami, kad viską žino, praktiškai rūšiuodami, daro nemažai klaidų. Klausiant, **ką respondantai deda į stiklui skirtą konteinerį (17 pav.)**, gavome, kad į stiklui skirtą konteinerį deda ne tik stiklainius ir butelius, bet ir panaudotas kapų žvakes, langų duženas (net pusė visų rūšiuojančių stiklą taip daro), elektros lemputes, automobilines lempas. Tokiu būdu užteršiamas visas konteineris, tokių atliekų nebegalima perdirbti.

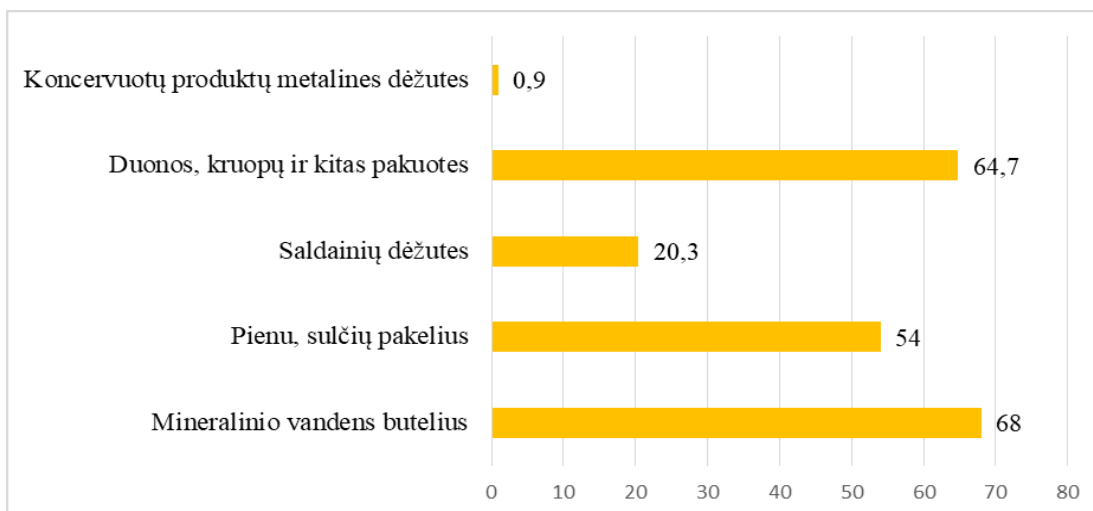
17 pav. Respondentų rūšiuojamos atliekos, kurios dedamos į stiklui skirtą atliekų konteinerį.

Dar blogiau yra rūšiuojamos popieriaus atliekos. Į popieriui ir kartonui skirtą konteinerį dedamos pieno, sulčių pakuotės, saldainių dėžutės, o juk tai kombinuotosios atliekos, kurias reikia dėti į plastikui skirtą konteinerį. Prie popieriaus metami vienkartiniai rankšluosčiai, tualetinis popierius. Klausiant, **ką respondantai deda į popieriui ir kartonui skirtą konteinerį**, rezultatai yra tokie (18 pav.):

18 pav. Respondentų rūšiuojamos atliekos, kurios dedamos į popieriui ir kartonui skirtą atliekų konteinerį (proc.).

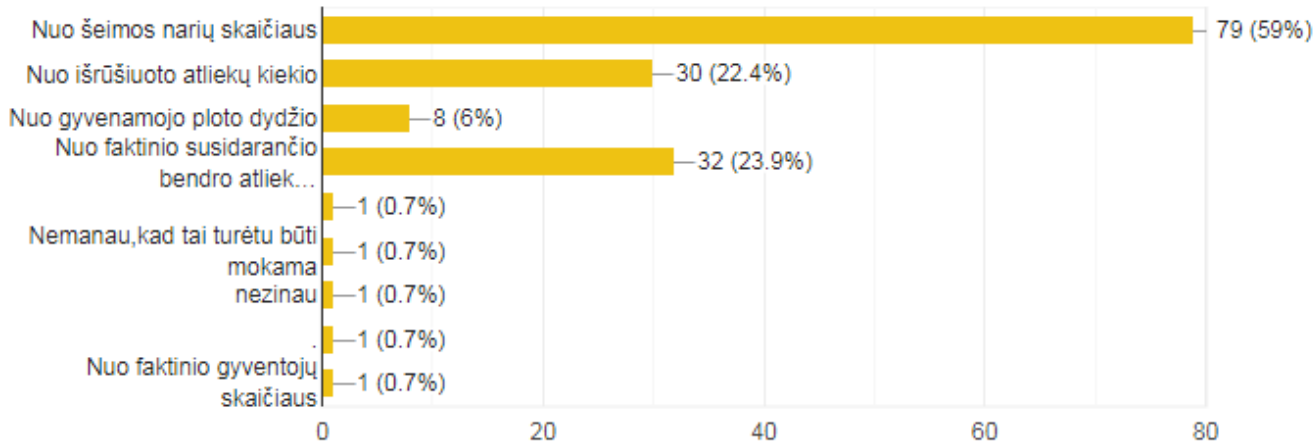
Apklausoje rezultatai apie tai, **ką respondantai deda į plastikui ir metalui skirtą konteinerį (19 pav.)** parodė, kad teisingiausiai rūšiuojamos plastiko ir metalo atliekos. Netinkamai išrūšiuotas plastikas ir popierius yra perrūšiuojami, tai nėra taip blogai, kaip stiklo atveju, tačiau reikia įdėti daugiau darbo. Ar rūšiuojamos atliekos nėra labai užterštos maisto likučiais ar kitaip, nebuvo klausama.

19 pav. Respondentų rūšiuojamos atliekos, kurios dedamos į plastikui ir metalui skirtą atliekų konteinerį (proc.).

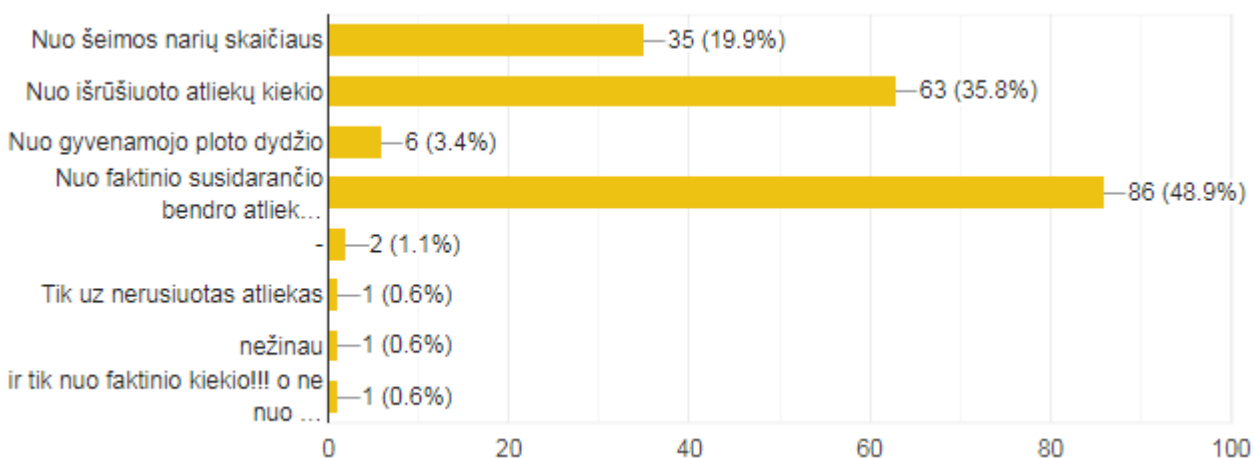
Gyventojų pasitenkinimas atliekų surinkimo paslaugomis ir mokesčių surinkimo tvarka.

Tyrimo metu taip pat buvo aktualu išsiaiškinti gyventojų nuomonę, **kaip turėtų būti skaičiuojamos įmokos už atliekų tvarkymą**. 59 % gyvenančiųjų butuose (20 pav.), mano, kad teisingiausia būtų, jeigu įmokos priklausytų nuo gyventojų skaičiaus (dabar taip ir yra). Tam, kad įmokos priklausytų nuo faktiškai susidarantių atliekų kiekio, pritartų 23,9 % respondentų, 22,4 % respondentų norėtų, kad įmokos priklausytų nuo išrūšiuotų atliekų kiekio, 6 % respondentų norėtų, kad įmokos priklausytų nuo gyvenamojo ploto dydžio.

20 pav. Respondentų, gyvenančių butuose, nuomonė, kaip turėtų būti skaičiuojamos įmokos už atliekų tvarkymą.

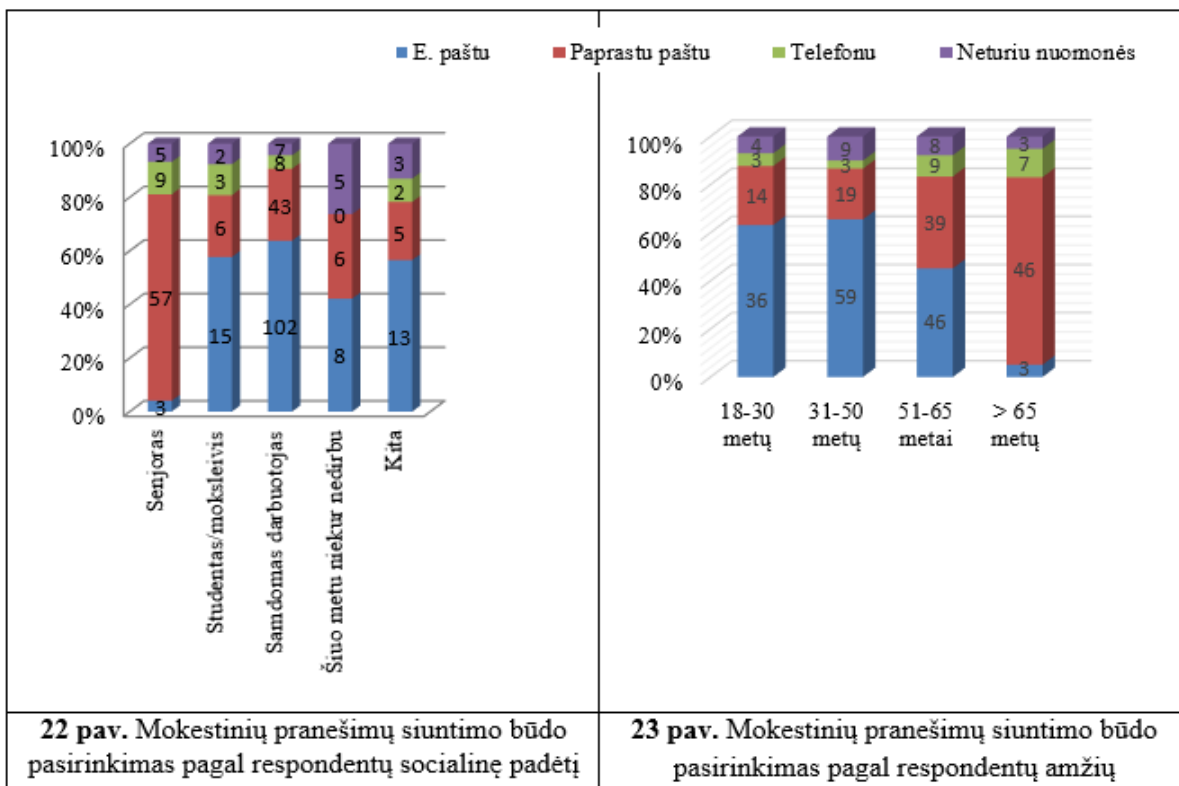
Respondentai, gyvenantieji individualiuose namuose turi kitokią nuomonę, nei gyvenantys bute. 48,9% respondentų mano (21 pav.), kad įmokos už atliekų tvarkymą gyvenantiems name turėtų būti skaičiuojamos nuo faktiškai susidarantių bendro atliekų kiekio (dabar taip ir yra), nuo išrūšiuoto atliekų kiekio - 35,8 % ir nuo šeimos narių skaičiaus 19,9 %, kad įmokos priklausytų nuo gyvenamojo ploto dydžio, nurodė tik 3,4 % respondentų.

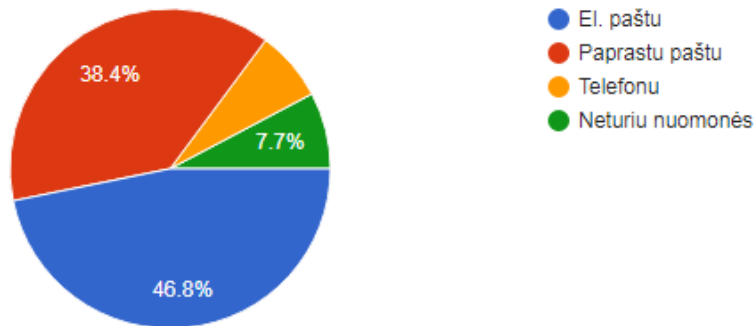
21 pav. Respondentų, gyvenančių individualiuose namuose, nuomonė, kaip turėtų būti skaičiuojamos įmokos už atliekų tvarkymą.

Nors nėra labai ryškiai išreikšto palaikymo kuriam nors įmokų sudarymo tipui, vis tik respondentai linkę palaikyti tą būdą, kuris dabar yra taikomas: individualiame name gyvenantys daugiau pritaria, kad įmokos būtų skaičiuojamos pagal faktiškai susidarančių atliekų kiekį, o gyvenantys butuose daugiau pritaria, kad įmokos būtų skaičiuojamos pagal gyventojų skaičių.

Klausiant respondentų, **kokie mokesčių pranešimų siuntimo būdai jiems priimtinausi**, matome, kad elektroniniu būdu pranešimus geriausia yra jaunesniems ir darbingo amžiaus respondentams (18-50 metų), tačiau senjorai vis tik lieka prie tradicinio pranešimų siuntimo paštu būdo.

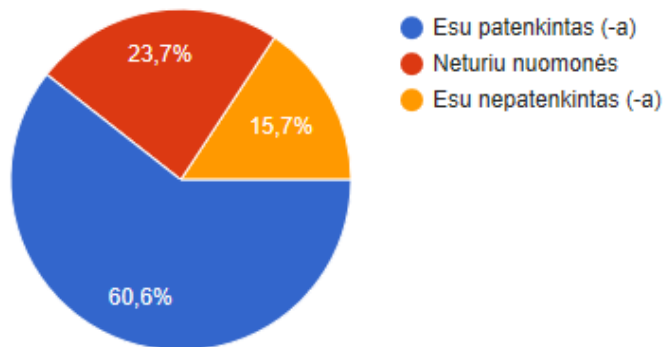
Elektroninį paštą, kaip patogiausią būdą gauti mokestinius pranešimus, nurodė 46,8 % respondentų, o net 38,4 % respondentų nori gauti pranešimus paprastu paštu, 7,7 % respondentų nuomonės šiuo klausimu neturi, 7,1 % nurodė, kad pranešimus nori gauti telefonu.

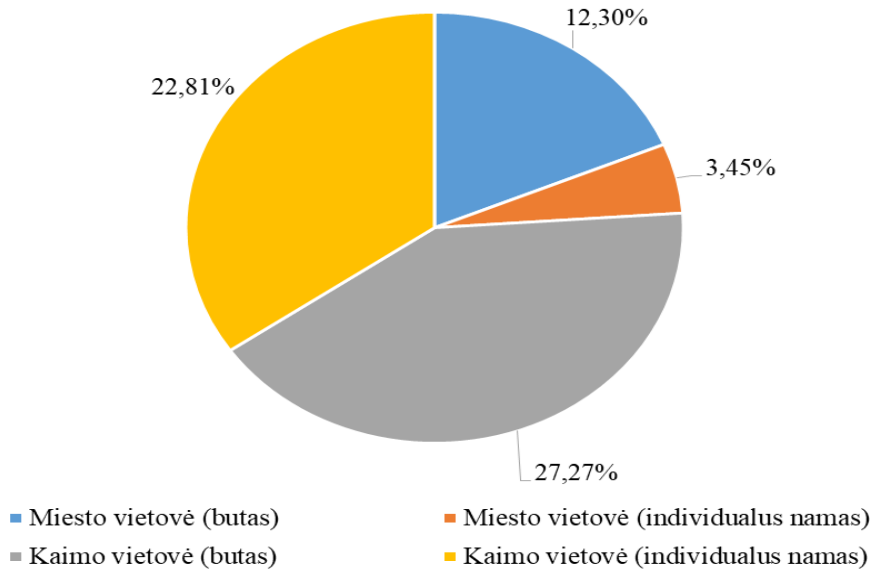
24 pav. Respondentams patogiasias mokestinių pranešimų siuntimo būdas.

Dauguma nepageidaujančių el. laiškų nurodė, kad neturi kompiuterio, nesinaudoja internetu, kad tai nepatogu, pasimeta tarp kitų el. laiškų, užsimiršta. Vienas kitas respondentas nurodė, kad tiesiog tai jų teisė pasirinkti pranešimams gauti.

Norint įvertinti gyventojų pasitenkinimą atliekų surinkėjų atliekamomis paslaugomis, respondentų buvo klausama, **ar jie yra patenkinti, kaip atliekas surenka UAB „Utenos komunalininkas“**. Pasirodo, kad šeši iš dešimties apklausos dalyvių patenkinti, kaip atliekas surenka UAB „Utenos komunalininkas“, dalis respondentų nuomonės neturi, o nepatenkintų yra 15,5 % (25 pav.). Apklausa rodo, kad visur gyventojai yra daugiau patenkinti, negu nepatenkinti paslaugomis. Vis tik kaimo gyventojai, gyvenantys individualiuose namuose, yra labiausiai nepatenkinti iš visų gyventojų grupių: apie ketvirtadalį kaimo gyventojų yra nepatenkinti, dar panašiai tiek pat neturi nuomonės. Miesto gyventojai, gyvenantys individualiuose namuose, atvirkščiai, yra labiausiai patenkinti paslauga. Tokių yra net apie 80 %, nepatenkintų tik apie 10 %. Kadangi sodo bendrijų gyventojų apklausoje dalyvavo tik keli, tai išvadų apie jų nuomonę daryti negalima. Taip pat mažai buvo apklausta kaimo gyventojų, gyvenančių butuose – tik 11, o 2 iš jų buvo nepatenkinti (26 pav.) Kaip nepasitenkinimo priežastį respondentai nurodo tai, kad atliekų konteineriai dažnai perpildyti, mažai informacijos apie atliekų rūšiavimą, atliekų surinkimo vietos netvarkingos, kad neturi konteinerių, kad kaime atliekos surenkamos tik kartą per mėnesį, vasarą jos genda, atsiranda nemalonūs kvapas, veisiasi musės, kad reikia daug mokėti. Taip pat išskiria būtinybę statyti konteinerius tekstilei.

25 pav. Respondentų pasitenkinimas UAB „Utenos komunalininkas“ atliekų surinkimo paslaugomis.

26 pav. Respondentų nepasitenkinimas UAB „Utenos komunalininkas“ atliekų surinkimo paslaugomis pagal gyvenamąją vietą.

Klausiant gyventojų, kaip jie siūlytų tobulinti atliekų tvarkymo organizavimą, 51,9 % respondentų norėtų, kad būtų organizuojami atliekų surinkėjų atstovų susitikimai su gyventojais dėl įmokų išaiškinimo, 41,9 % norėtų pasimokyti rūšiuoti atliekas, 10,3 % siūlo atliekų surinkimą perduoti privačiam sektoriui.

Išvados

1. Atliekant tyrimą apklausa buvo vykdoma Utenos mieste ir Utenos rajono kaimuose, apklausta 310 respondentų. Tyrimas yra reprezentatyvus, atliktas esant 95 % tikimybei ir 5,5 % paklaidai.

2. Gyventojai yra geros nuomonės apie savo žinias atliekų rūšiavimo srityje, linkę rūšiuoti iš patriotinių paskatų arba dėl atliekų tvarkymo kaštų mažėjimo. Nors nuostatos yra geros, gyventojų žinios yra paviršutiniškos, praktiškai rūšiuodami atliekas, jie daro daug klaidų, prastina rūšiavimo kokybę, mažina atliekų perdirbimo galimybes.

3. UAB „Utenos komunalininkas“ darbu iš esmės patenkinti 85 % respondentų. Labiausia patenkinti gyventojai, gyvenantys mieste individualiuose namuose (tik 10 % nepatenkintų). Labiausia nepatenkinti (apie 25 %) yra kaimo gyventojai, gyvenantys individualiuose namuose. Tik 10 % respondentų kaip atliekų surinkimo tobulinimo galimybę mato atliekų surinkimo perdavimą privačiam verslui. Gyventojai pageidauja daugiau bendrauti su atliekų surinkėjais, norėtų gauti daugiau informacijos apie įmokas už atliekų surinkimą, nori mokytis rūšiuoti atliekas.